

Pensionsstiftelserna och 1958 års bokslut

Av fil. lic. Erik Halv

Den tid på året är nu snart inne, då företagsledaren och ekonomichefen börjar fråga sig, om någon stiftelseavsättning i samband med det stundande bokslutet skall göras eller inte. Frågan är ofta svår att avgöra. Å ena sidan vill man vid rådande hårda skattetryck gärna begränsa vinsten genom avdragsgilla avsättningar upp till "skattetaket", men å andra sidan har man åtminstone på känn, att det inte är god företagsekonomi att låta stiftelseförmögenheten växa till alltför högt belopp. Det torde numera stå klart för flertalet härvidlag ansvariga, att endast ett någorlunda kraftigt expanderande företag med lång sannolik återstående livslängd kan tillåta sig att i mer betydande grad låta stiftelseförmögenheten överskrida själva pensions-

skulden. Riktpunkten för totalavsättningens storlek bör ju vara beloppet av denna skuld. Bättre att förlora hälften (eller vad det nu kan bli) av vinsten i form av skatt än att förlora hela vinsten genom "infrysning". Men hur många har låtit utreda hur stor pensionsskulden verkligen är? Om den nu över huvud är möjlig att bestämma.

Då i det följande några omständigheter som kan inverka på spørsmålet huruvida under 1958 avsättning till stiftelse bör ske eller inte i korthet skall beröras, förutsättes att det för eventuell avsättning disponibla beloppet är bestämt med varulagret värderat så lågt som skattelagarna tillåter. Endast i undantagsfall synes någon annan värdering vara att tillråda.

Vi står inför möjligheten att nästa år

samband med försäljning av en fastighet förbehåller sig säljaren avverkningsrätten till skogen, som får kalhuggas. Vid fastighetsförsäljningen kan säljaren ej erhålla avdrag, då köpeskillingen icke till någon del belöper å skog. Om säljaren icke skulle erhålla avdrag, då han t. ex. fem år senare säljer avverkningsrätten, skulle han komma i sämre läge än om han sålt skogen tillsammans med fastigheten. Det vore därför orimligt om han i sådant läge icke skulle erhålla avdrag. Ej heller skulle det strida emot grunderna för skogsbeskattningen om avdrag medgaves vid försäljning av förbehållna avverkningsrätter. En dylik avyttring är ju i och för sig icke något annat än sista ledet i en fastighetsrealisation. Författa-

ren har även hört påståendet uttryckas i följande kategoriska ordalag. Har innehavare av avverkningsrätt jämställts med ägare av jordbruksfastighet i fråga om intäkt måste likställighet även råda i fråga om rätt till avdrag.

Sedan detta skrivits har i ett av Regeringsrätten avgjort mål¹ skattskyldig förklarats berättigad att från intäkt genom avyttring av förbehållen avverkningsrätt erhålla avdrag för värdeminskning å skogen. Frågan om hur avdrag skall beräknas är dock fortfarande obesvarad, enär målet återförvisades till prövningsnämnden på grund av att underlag för beräkning av avdraget saknades.

¹ Utslag d. 3 juni 1958 på besvär av Brita Ellbring.

erhålla en obligatorisk tjänstepensionering. Hur inverkar detta förhållande i förevarande hänseende? Klart är då först, att om obligatoriet införes det blir nödvändigt att genast jämka eller i vissa fall kanske rent av annullera företagens egna pensionsåtaganden. Härigenom begränsas avsättningsmöjligheterna i fortsättningen. Bör man begagna tillfället att nu, 1958, fylla på stiftelseförmögenheten upp till taket eller bör man visa återhållsamhet? Nästa år kan det genom obligatoriets införande vara för sent. De obligatoriska försäkringarna grundar nämligen inte avsättningsrätt. Ja, det beror i första hand på hur man bedömer företagens framtidsutsikter och hur pensionsskulden ligger till i förhållande till stiftelsens förmögenhet. Men det bör även observeras, att de flesta stiftelsestadgar torde medge att stiftelsens medel användes till avgifter för de obligatoriska försäkringarna. Detta är en faktor som inte bör negligeras vid övervägandena. Ifrågasvarande avgifter skulle enligt pensionspropositionen år 1960 utgöra 1,8 % av företagens lönesumma och därefter successivt stiga. År 1964 skulle uttagningen enligt propositionen vara uppe i 4,2 %, och experterna synes räkna med att ett jämviktsläge nås om 25—30 år med en avgiftskvot av inemot 10 %.

Samma problem som vid direkta utfästelser har företaget om det överlåtit pensionsansvaret på en försäkringsinrättning. De i inrättningen tecknade försäkringarna grundlägger nämligen (i motsats till de obligatoriska) viss, ofta betydande avsättningsrätt. Införes obligatorisk försäkring måste, för att undvika dubbelförsäkring, de frivilliga försäkringarna i högre eller lägre grad nedsättas, kanske i vissa fall till fribrev, och avsättningsunderlaget minskas eller försvinner helt.

För ett företag med frivilliga tjänstepensionsförsäkringar som ännu inte har någon pensionsstiftelse kan frågan om inrättandet av en dylik stiftelse under 1958 vara att begrunda.

En skärpning 1959 av beskattningsbestämmelserna i samband med avsättning till pensionsstiftelse skulle självfallet i och för sig motivera avsättning 1958. Enligt ett rykte skulle en sådan skärpning vara påtänkt. Följande må då framhållas.

En form av skärpning kan tänkas bestå i att skattetaket skulle sänkas. En sänkning av taket är emellertid knappast möjlig. De nuvarande reglerna bygger på skuldtäckningsprincipen och en strängare princip kan inte tillämpas. Den skuld ett företag ikläder sig genom att göra pensionsutfästelser måste ju företaget alltid vara berättigat att täcka. (Man kan rent av tycka, att företaget borde vara *skyldigt* att ha täckning för skulden, en sak som för övrigt diskuterades under förarbetena till 1937 års lag om pensionsutfästelser.) Nu kan fordringar inte rimligen uppställas på en *exakt* beräkning av pensionsskulden. En schablon måste alltid tillåtas för att arbetet med beräkningen av taket skall bli överkomligt. Och någon schablon som närmare ansluter sig till verkligheten än den nu föreskrivna och samtidigt inte är alltför arbetskrävande torde vara svår att finna. Hit hörande frågor penetrerades mycket grundligt av Företagsbeskattningskommittén.

Till ledning för taxeringsmyndigheterna har Riksskattenämnden gjort det uttalandet (se meddelanden från Riksskattenämnden, nr 6, 1954), att vid substansvärdeberäkning av aktier pensionsskuld "i första hand" skall upptagas till "premiereservens" belopp (exakt beräkning) men att skulden även må bestämmas schablonmässigt till 70 % av skattetaket. Klienter har

undrat om risk föreligger, att denna metod för värdering (mot vilken man synes böra opponera sig) skulle "smitta av sig" på kommunalskattelagen. Jag tror risken är ringa. Exakt beräkning kan, som nyss nämndes, inte rimligen krävas och faktorn 70 % kan inte försvaras på ett teoretiskt tillfredsställande sätt.

En annan möjlighet till skärpning är att avdrag endast medgives, om avsättning sker i form av kontanter eller därmed jämförliga tillgångar. Att denna möjlighet skulle utnyttjas, måste också betecknas som mindre sannolikt. Företagsbeskattningskommittén diskuterade men avvisade den på goda grunder. Slutligen kan en bromsning av avsättningslusten tänkas genom fordran på s. k. oantastbarhet hos pensionsutfästelserna för att de skulle grunda avdragsrätt. Hur eftersträvansvärd oantastbarheten i och för sig än må vara är nog allmänna meningen, att den inte bör användas som ett tillhygge i skattelagstiftningen.

Som bekant tillsattes på sin tid (den 25 februari 1955) en kommitté för att utreda vissa frågor i samband med pensionsstiftelserna. Kommittén, som står under ordförändskap av justitierådet Edling, har till uppgift att granska pensionsstiftelsernas civilrättsliga ställning, förmånsrätten, tillsynen m. m. I direktiven förekommer emellertid en passus som väckt viss misstänksamhet. Det sägs nämligen att de civilrättsliga reglerna bör utformas så, att de kan ligga till grund för ändamålsenliga beskattningsregler. Detta uttalande betyder emellertid uppenbarligen inte, att den edlingska kommittén skall ha att syssla med skattelagstiftning eller att — direkt eller indirekt — ändring av materiell innebörd skulle bli en följd av kommitténs arbete. Det kan här endast komma att röra

sig om anpassningsfrågor. För övrigt har den edlingska kommittén förpuppat sig i avvaktan på pensionsfrågans lösning (man kan fråga varför, ty stiftelseinstitutet som sådant skall ju inte utrotas och påverkas väl inte av den obligatoriska försäkringen). Blir det ny lagstiftning på stiftelseområdet, kan denna inte hinna träda i kraft före 1960. Man har därför åtminstone två år på sig, att bilda stiftelser enligt gällande ordning.

Den gjorda inventeringen torde visa, att det knappast är troligt med en skatte-skärpning i samband med avsättning till pensionsstiftelser. Läget på företagsbeskattningsområdet i nu nämnt avseende ger därför intet stöd för större avsättningar just 1958. Ett sådant stöd har däremot den som tror på en lindring nästa år av den höga skatteprocenten för aktiebolagen. Vad som framför allt talar för avsättning 1958 i de fall där man efter prövning finner risken för infrysning av stiftelseförmögenheten eller del därav ringa är emellertid som framgår av det tidigare anförda det väntade obligatoriet. Det ibland hörda ryktet om indragning till staten av stiftelsefonderna i samband med införandet av pensionsförsäkringen måste naturligtvis med ännu rådande rättsordning avfärdas som ogrundat.

*

Av fria pensionsstiftelser finnes skilda typer. Ofta framgår det emellertid inte klart av befintliga handlingar vilken typ som egentligen avsetts, något som kan vålla avsevärda olägenheter. Med tanke på nytillkommande stiftelser kan det därför vara motiverat med en redogörelse för de olika slagen, hur stadgar m. m. bör avfattas, vilken modell som är att föredraga o. s. v. En dylik redogörelse skall lämnas i följande nummer.